

## Äidinkielen opettajien »koulutusohjelmat«

Virittäjässä 2/1983 on julkaistu Äidinkielen opettajain liiton koulutustyöryhmän kannanottoja aiheesta »Äidinkielen opettajien ”koulutusohjelmat” koulun kannalta«, ja sen liitteenä on muistiota käsittelevä ote suomen kielen professorien ja apulaisprofessorien kokouksen pöytäkirjasta. Koska en ollut kokouksessa läsnä ja koska en kaikin kohdin yhdy pöytäkirjan näkemyksiin, pyydän esittää ajatukseni näin erikseen. Alkuperäisen pöytäkirjan ovat allekirjoittaneet Terho Itkonen ja Auli Hakulinen, ja se on tarkistamaton.

Pöytäkirjan kaikkia kohtia voisi kommentoida (mm. siltä osin, että monessa yhteydessä on sopimattomasti ja asiantuntemattomuutta osoittaen puututtu toisen oppiaineen sisältöihin), mutta otan puheeksi vain yhden kohdan provosoivia periaatteellisia näkökohtia.

Kohdassa 2 todetaan, että kokous piti mm. viestinnän, tekstilingvistiikan, psyko- ja sosiolingvistiikan kurssien lisäämistöivomusta »aiheellisena mutta katsoi, että kurssien sisällöt kehittyvät parhaiten vain sitä mukaa kuin tutkimus suomalaisen aineksen parissa mainituilla aloilla etenee«.

Mitä tämä epäselvä lausuma, jossa määrä on kontrastoitu laadun kanssa, tarkoittaa? Tulkitsen sen niin, että toivomus on kyllä aiheellinen, mutta sitä ei voida tällä hetkellä toteuttaa, koska ei ole

vielä riittävästi ns. vankkaa tutkimustietoa suomen kielestä. Kannatuksella on siis vain kohteliaisuusarvo. Jos kannatus olisi todellista, se merkitsisi joidenkin muiden kurssien supistamista tai muun alan kirjallisuuden vähentämistä, ja siitä ei ole mitään suositusta.

Päätös on käytännön tasolla faktinen torjuminen. Mielenkiintoisinta asiassa on kuitenkin torjumisen perustelu. Se houkuttelee laveampiin periaatteellisiin pohdiskeluihin. On vanha tuttu asia, että uusien tai laajempien sisältöjen opettamista vastustetaan sillä perusteella, että ei ole vielä riittävästi yksityiskohtaista ja varmaa ja oikeaa tutkimustietoa. Perustelu on useassa mielessä nurinkurinen ja yliopistoon sopimaton. Vaarallisin on se taustalla oleva ajatus, että yliopistossa on tavoitteena opettaa vain varmaa, etukäteen olemassa olevaa ja kodifioitua tutkimustietoa. Valitettavan paljon on yliopistosta lähtenyt maailmalle mm. äidinkielen opettajia, jotka ovat jääneet käsitykseen, että yliopistossa saatu tieto on oikeaa ja lopullista. Tällöin yliopisto on täydellisesti epäonnistunut kaikkein tärkeimmässä kasvatustehtävässään, sen käsityksen juurruttamisessa, että mikään tieto ei ole varmaa eikä lopullista eikä mikään näkemys tai näkökulma ainoa oikea. Monin verroin tärkeämpää kuin tietojen syöttäminen on kriittisyyden, epäilemisen, ennakkoluulottomuuden, herkeämättömän uuden etsimisen ja tietojen soveltamisen opettaminen. Olisi yliopiston tehtävän täydellistä väärinkäsit-

tämistä asennoitua niin, että jotain asiaa ei voi ottaa opetusohjelmaan tietyn laajuusena vain siksi, että ei ole riittävästi yleisesti hyväksyttyä tietoa. Yliopisto ei ole sellainen laitos, jossa tarvitsee jäädä sattuman varaan ja toimeettomana odottelemaan. Päinvastoin on suoranainen velvollisuus ohjata tutkimusta suunnitelmallisesti aukkopaikkoihin, samoin kuin opettajakunnan keskuudessa voidaan vaikka heti päättää, että joku pitää ensi vuonna kurssin, ensin ehkä harjoitusmuotoisena ja oppilastöiden varaan rakentuvana, ja ilman suomalais-hämäläistä jähmeyttä ja veruketta, että on odotettava, kunnes jossain joskus »tutkimus etenee».

Opiskelijoiden ja tulevien äidinkielen opettajien kannalta ei voi liikaa korostaa sitä, että tutkintovaatimuksissa tulee olla kattavasti kaikki alueet ja ajatussuunnat. Yhden ainoan oikean opin vastustajana olen sitä mieltä, että opiskelijalle olisi opettavaista — kärjistetyn esimerkin mainitakseni —, jos tutkintovaatimuksissa olisi samaa asiaa aivan vastakkaisilla tavoilla lähestyviä ja kiistasuhteessa olevia tutkimuksia. Valitettavasti fennistienkin, kuten yleensä suomalaisten, piirissä on sensuuri- ja yhdenmukaistamismentaliteettia, myös kollegoihin nähden. Puhenna olevassa professorikokouksessa oli ollut kaksi näkemystä loppuenttikirjallisuuteen mukaan otettavista artikkeleista ja kiistaa siitä, kumman mukaisesti artikkelikokoelma kootaan. Periaatteessa ainoa oikea ratkaisu olisi se, että kumpaa-

kin näkemystä edustava kirjallisuus on opiskelijan valittavissa. On absurdia ratkaista tieteellisiä kysymyksiä enemmistö- tai muulla saneluvallalla. Vallitsee melkoinen totalitarismin henki, kun lähdetään kuin selviöstä, että on vain yksi vaihtoehto.

Totalitarismi näkyy ylimalkaan jo siinä *a priori* -ajatuksessa, joka ÄOL:n muistiossakin esitetään, että tutkintovaatimusten on koko maassa oltava samanlaiset. Olen kuullut sille sellaisen huvittavan teknis byrokraattisen perustelun, että tenttaattorin on helpompi tutkia yliopistosta toiseen siirtyvän opiskelijan tenttisuorituksia! Englannissa olen todennut, että kahden eri yliopiston äidinkielen tutkintovaatimuksissa ei ollut käytännöllisesti katsoen mitään yhteistä (tietysti heillä on valinnanvaraakin enemmän). Haastattelemini opettajien mielestä siitä ei ollut mitään haittaa, vaan se merkitsi päinvastoin rikkautta ja yliopistojen välistä tervettä »vapaan markkinatalouden» kilpailua.

Tutkinno uudistuksen tuli alun perin olla jatkuva prosessi. Uudistusten tulisi tapahtua jatkuvasti ja joustavasti tieteen sisäisistä syistä, pedagogisista syistä ja käytännöllisten koulutustavoitteiden perusteella. ÄOL:n ehdotukset ansaitsevat vastuullisen ja rehellisen huomioon ottamisen sekä tieteen sisäisiin syihin että koulutustavoitteisiin vedoten.

PAULI SAUKKONEN